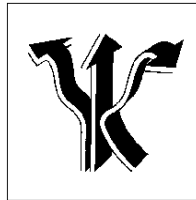

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів

Кафедра маркетингу

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
„УПРАВЛІННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ”
(для бакалаврів)**

**Схвалено на засіданні кафедри
маркетингу
Протокол № 3 від "19" жовтня 2018 р.
Зав. кафедри**

Л.В.Романова

Київ - 2018

Підготовлено д.ф. в г.е., проф. МКА В.Д. Бігдашем.

Затверджено на засіданні кафедри маркетингу (протокол № 3 від 19.10.2018 р.).

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту менеджменту, економіки та фінансів (протокол № 9 від 22.10.2018 р.).

Бігдаш В.Д. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Управління комерційними ризиками” (для спеціалістів, магістрів). – К.: МАУП, 2018-47с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, методичні матеріали до семінарських і практичних занять, методичне забезпечення самостійної роботи студентів і методичне забезпечення контролю знань, тестові завдання, питання до самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління
персоналом (МАУП),

2018

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів є складовою навчального процесу, важливим чинником підготовки кваліфікованого фахівця, здатного до компетентної професійної діяльності на рівні світових стандартів.

Самостійна робота студентів є одним з компонентів опанування навчального матеріалу у позааудиторний час. Значно підвищується значення та статус самостійної роботи при введенні кредитно-модульної технології навчання, за якою скорочується обсяг аудиторної роботи.

Метою самостійного вивчення дисципліни є сприяння засвоєнню в повному обсязі навчальної програми з дисципліни „Управління комерційними ризиками” і формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості управління ризиковими ситуаціями.

Самостійна робота має такі складові:

- самостійна робота при підготовці до семінарських і практичних занять;
- аудиторна робота під час семінарських і практичних занять;
- вирішення ситуаційних завдань і вправ;
- виконання самостійної роботи у формі есе, рефератів, доповідей з конкретних проблемних питань;
- виконання індивідуальної роботи з дисципліни, яка є важливою складовою до складання заліку з дисципліни.

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Плани семінарських занять

Тема 1. Ризики в комерційній діяльності підприємства.

1. Комерційна діяльність та її специфіка
2. Поняття економічного ризику та його сутність.
3. Економічні передумови та причини виникнення ризику.
4. Зони ризику та їх класифікація. Поняття комерційного ризику, його види.
5. Фактори, що впливають на комерційну діяльність підприємства
6. Виникнення ризику в комерційній діяльності та його наслідки
7. Поняття стратегії управління ризиком.
8. Принципи управління комерційними ризиком.
9. Етапи розробки стратегії управління ризиком.
10. Поняття і види інформаційного забезпечення процесу управління ризиком

Література: основна [2,4-8,12,15]
додаткова [16,27, 29,38]

Теми рефератів

1. Історія наукових досліджень у галузі комерційного ризику.
2. Розвиток венчурного підприємництва як самостійної галузі підприємницької діяльності.
3. Психологічні фактори комерційного ризику.
4. Соціальні фактори комерційного ризику.
5. Економічні фактори комерційного ризику.
6. Поведінка суб'єктів ризику.
7. Ставлення до ризику та ефективність ризику.
8. Особливості сучасних ризиків у комерційній діяльності.
9. Міжнародні економічні відносини в системі комерційної діяльності.
10. Комерційні ризики в системі збутової стратегії підприємства.
11. Перешкоди, що виникають у процесі реалізації стратегії управління ризиками.

Тема 2. Система кількісних оцінок ризику

1. Поняття та визначення міри ризику.
2. Показники ризику і методи його оцінки.
3. Статистичні методи оцінки ризику.

Література основна [1-2,10-15]
додаткова [17-19,26,36-38]

Теми рефератів

1. Крива щільності розподілу. Ймовірності настання ймовірних втрат.

2. Визначення корисності ризику.
3. Концепція корисності.
4. Різні схильності до ризику та корисність.

Тема 3. Суб'єктивні оцінки та експертні процедури у вимірюванні ризику

1. Поняття суб'єктивної ймовірності.
2. Експертні процедури та їх оцінки.
3. Методи критеріально-експертного вибору при прийнятті комерційних рішень.
4. Аналогові методи оцінки рівня ризику.

Література основна [1-2,4,7,10-15]
додаткова [17-19,26,36-38]

Теми рефератів

1. Вимоги щодо вибору експертів для оцінки ймовірності ризику.
2. Основні етапи проведення експертизи.
3. Метод Дельфі та його застосування в аналізі ризику комерційної діяльності підприємства.

Тема 4. Аналіз безбитковості діяльності та ризику банкрутства

1. Дослідження на безбитковість. Допустимий ризик та його межі.
2. Поняття про рівень безбитковості. Дослідження комерційного проекту на чутливість.
3. Вплив ціни та собівартості продукції на безбитковість.
4. Норма прибутку та межі комерційного ризику.
5. Поняття банкрутства та його види.
6. Визначення ймовірності та ризику банкрутства.
7. Сутність та визначення ризик-позиції підприємства.
8. Поняття надійності бізнесу.
9. Шляхи запобігання ризику банкрутства підприємства

Література основна [2,10-13]
додаткова [17-19,25,36-38]

Теми рефератів

1. Поняття банкрутства та його види.
2. Поріг рентабельності та його вимірювання в комерційній діяльності підприємства.
3. Санація та реструктуризація, їх вплив на ефективність комерційної діяльності в системі управління ризиками.
4. Моделювання та оптимізація ризику.

Тема 5. Характеристика основних напрямків управління ризиками

1. Сутність ризик-менеджменту та основні його напрямки.
2. Основні принципи управління комерційними ризиками.
3. Методи управління комерційними ризиками та їх вибір.
4. Хеджування та страхування ризиків.
5. Поняття корпоративної культури та характеристика її складових.
6. Оцінка надійності партнерів по бізнесу.
7. Оцінка надійності та соціальної відповідальності персоналу підприємства..
8. Якість комунікацій та їх вплив на ризик-позицію підприємства.
9. Загальна схема процесу прийняття рішень.
10. Поняття про інформаційні ситуації та стани економічного середовища.
11. Поняття про альтернативи вибору.
12. Поняття про ефективні та оптимальні рішення. Критерії прийняття рішень в умовах ризику та невизначеності.
13. Прийняття рішень на основі дерев рішень.
14. Поняття про конфліктні економічні ситуації.
15. Основні поняття теорії ігор.
16. Критерії прийняття рішень в умовах ризику та невизначеності.

Література основна [1-2,10-15]
додаткова [17-19,26,36-38]

Теми рефератів

1. Сутність ризик-менеджменту та його особливості в комерційній діяльності підприємства.
2. Ризик-менеджер в сучасних умовах розвитку комерційної діяльності.
3. Критерії прийняття рішень при заданому та невідомому розподілі ймовірностей.
4. Шоста інформаційна ситуація.
5. Системні властивості рішень.
6. Оцінка ризику проекту на основі лінії ринку капіталів.
7. Принципи формування інвестиційного портфеля з урахуванням ризику.
8. Психологія ризику та колективний ризик.

Тема 6. Аналіз ризику та прийняття інвестиційних рішень

1. Сутність інвестиційного проекту та його види.
2. Показники та критерії ефективності проектів.
3. Оцінка ефективності інвестиційних проектів з урахуванням факторів ризику.

4. Дослідження чистої приведеної вартості на чутливість до зміни норми процента. Інвестиційний ризик.
5. Поняття про портфель інвестицій. Алгоритми та методи оптимізації портфеля інвестицій з урахуванням ризику. Прийняття інвестиційних рішень в умовах ризику та невизначеності.

Література основна [2,4-9,11,13,15]

додаткова [16,24,26, 28,36-38]

Теми рефератів

1. Диверсифікація як спосіб зниження комерційного ризику.
2. Теорія портфеля.
3. Метод уникнення ризиків або відмови від них.
4. Метод прийняття ризику на себе або утримування ризику.
5. Метод запобігання збиткам.
6. Метод зменшення розміру збитків.
7. Самострахування.
8. Методи передачі ризику.
9. Фінансування ризику.
10. Основні напрямки підвищення ефективності управління комерційним ризиком.
11. Хеджування в комерційній діяльності.
12. Застосування фінансового левериджу в комерційному підприємстві.
13. Управлінський механізм захисту від ризиків в комерційній діяльності.

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Завдання до семінарських і практичних занять з дисципліни „Управління комерційними ризиками”

Завдання 1.

Визначення показників ефективності комерційного рішення

Задача 1. Торговельне підприємство повинне вирішити, скільки одиниць пальто замовити для одного сезону. При замовленні 150 пальто витрати становитимуть 200 грн. за одиницю, але якщо замовити 100 пальто, то витрати фірми збільшаться на 150 грн. за одиницю. Ціна продажу визначена в розмірі 350 грн. за пальто. При цьому фірма не впевнена, яким буде попит на пальто. Всі непродані пальта можуть бути повернені, але лише за половину ціни. Без додаткової інформації можна передбачити, що з ймовірністю

0,5 збут становитиме 120 палът. Як вчинить фірма? Яка ціна інформації за точний прогноз відносно збуту?

Задача 2. Підприємство залежно від стану економічного середовища може продавати різні кількості продукції (X1, X2, X3, X4). При цьому, економічне середовище може перебувати у трьох рівномірних станах – Q1, Q2, Q3. Відомі значення прибутку від реалізації продукції, тобто функціонал оцінювання $F=F^+$

	Q1	Q2	Q3
X1	2,5	3,5	4,0
X2	1,0	2,0	3,0
X3	3,5	8,5	2,0
X4	8,0	1,0	3,5

Дайте рекомендації щодо обсягу продажу продукції, використовуючи критерій Лапласа. Як зміниться рішення, якщо ймовірності станів середовища становитимуть відповідно: $P(Q1) = 0,2$; $P(Q2) = 0,4$; $P(Q3) = 0,2$.

Задача 3. Підприємство при рівномірних станах конкуренції S1, S2, S3 може продавати різні кількості продукції (X1, X2, X3, X4). При цьому, функціонал оцінювання, який відображає збитки підприємства, показано в таблиці $F=F^+$

	Q1	Q2	Q3
X1	2,5	3,5	4,0
X2	1,0	2,0	3,0
X3	3,5	8,5	2,0
X4	8,0	1,0	3,5

Прийміть рішення про оптимальний варіант продажу продукції за критерієм Севіджа. Як зміниться рішення, якщо ймовірності становитимуть відповідно: $P(S 1) = 0,2$; $P(S 2) = 0,4$; $P(S 3) = 0,2$?

Задача 4. Розглядаються дві пропозиції закупівлі товару, які відрізняються обсягом партії та ціною одиниці товару. Ціни реалізації закупівельного товару відома, але якщо товар вчасно не буде продано, то ціна на нього буде знижена. Перед підприємцем постає питання вибору обсягу партії товару, попит на який невідомий.

З досвіду минулого відома ймовірність попиту на товар мінімальної партії. Для одержання більш точної інформації необхідно провести маркетингові дослідження ринку, на що слід витратити додаткові кошти.

Промодельуйте можливі ситуації та проаналізуйте ризик втрат при несприятливій кон'юктурі.

Обсяг мінімальної партії	Обсяг максимальної партії	Закупівельна ціна одиниці мінімальної партії	Закупівельна ціна одиниці максимальної партії	Ймовірність попиту на мінімальну партію	Ціна реалізації	Ціна розпродажу

600	1000	200	160	0,7	300	180
-----	------	-----	-----	-----	-----	-----

Завдання 2.

Визначення ймовірностей подій на основі дерева ймовірностей

Задача 1.

Підприємство розглядає питання про реалізацію нового товару на ринку. Ймовірність успіху рекламної кампанії оцінюється в 0,8. У випадку успішної рекламної кампанії ймовірність успішної реалізації нового товару на ринку становить 0,6. у випадку невдачі рекламної кампанії ймовірність успішної реалізації оцінюється в 0,3.

Визначити ймовірність успішної реалізації нового товару на ринку.

Методичні рекомендації

1. Побудувати дерево ймовірностей з урахуванням двох дослідів: провадження рекламної кампанії та реалізації нового товару на ринку.
2. Визначити імовірності всіх подій, що відображені на гілках дерева ймовірності з використанням формули повної ймовірності:

$$P_A + P_B = 1,$$

де P_A – ймовірність події А;

P_B – ймовірність події В, яка несумісна (не може з'явитися одночасно) з подією В.

3. Отримати суму ймовірності подій за такими гілками дерева ймовірностей, які відображають варіант успішного випуску нового товару на ринок.
4. Зробити висновок на основі здійснених розрахунків.

Задача 2.

Підприємство розглядає питання щодо випуску нового товару на ринок. Ймовірність того, що конкуренти вийдуть на ринок з аналогічним товаром, оцінюється в 0,5. Ймовірність успішного виходу на ринок у випадку відсутності конкурентів становить 0,7, а у випадку наявності конкурентів – 0,4. визначити ймовірність успішного випуску нового товару на ринок.

Методичні рекомендації

1. Побудувати дерево ймовірностей з урахуванням двох дослідів: оцінка конкурентного середовища та реалізації нового товару на ринку.
2. Виконати розрахунки у послідовності, розглянутій в методичних рекомендаціях до задачі 1.
3. Зробити висновок на основі здійснених розрахунків.

Задача 3.

За оцінками відділу маркетингу ймовірність зростання обсягів продажу підприємства в найближчий час становитиме 0,7. З попереднього досвіду відомо, що позитивні прогнози

відділу маркетингу справджуються у 85% випадків, а негативні – в 90%. Визначити ймовірність зростання обсягів продажу підприємства в найближчий час.

Методичні рекомендації

1. Побудувати дерево ймовірностей з урахуванням двох дослідів: прогнозування обсягів продажу відділом маркетингу та спостереження за реальними змінами обсягів продажу.
2. Виконати розрахунки у послідовності, розглянутій в методичних рекомендаціях до задачі 1.
3. Зробити висновок на основі здійснених розрахунків.

Задача 4.

За оцінками відділу маркетингу ймовірність того, що новий продукт підприємства переважає аналогічні продукти конкурентів становить 0,8. З попереднього досвіду відомо, що прогнози відділу маркетингу справджуються у 95% випадків. Визначити ймовірність того, що новий продукт підприємства дійсно переважає аналогічні продукти конкурентів.

Методичні рекомендації

1. Побудувати дерево ймовірностей з урахуванням двох дослідів: прогнозування конкурентоспроможності нового продукту відділом маркетингу та спостереження за реальною ситуацією на ринку.
2. Виконати розрахунки у послідовності, розглянутій в методичних рекомендаціях до задачі 1.
3. Зробити висновок на основі здійснених розрахунків.

Завдання 3.

Оцінка ефективності інвестиційних рішень

Задача 1.

Розглядаються 2 проекти А і В щодо інвестування. Відомі оцінки прогнозованих значень доходу від кожного з цих проектів та відповідні значення ймовірностей. Потрібно оцінити міру ризику кожного з цих проектів і обрати один з них для інвестування.

Оцінка можливих результатів	Прогнозований прибуток		Значення ймовірностей	
	А	В	А	В
Песимістичні	150	100	0,3	0,98
Оптимістичні	200	151	0,7	0,2

Задача 2.

Для прийняття рішення про придбання акцій необхідно розрахувати рівень премії за ризик за даними таблиці

Варіанти акцій	Середня норма дохідності на фондовому ринку, %	Безризикова норма дохідності на фондовому ринку, %	Бета коефіцієнт по акціям	Рівень премії за ризик
1	12,0	5,0	0,8	
2	12,0	5,0	1,0	
3	12,0	5,0	1,2	

Задача 3.

Для прийняття рішення про придбання акцій необхідно розрахувати рівень премії за ризик за даними таблиці

Варіанти акцій	Ціна акцій, що котируються на фондовому ринку, ум. гр. од.	Рівень премії за ризик	Сума премії за ризик
1	150	0,056	
2	80	0,070	
3	100	0,084	

Задача 4.

Розглядається проект освоєння технологічної лінії переробки молока та випуску сиру. Первинні інвестиції дорівнюють 50 000 грн., період життя проекту 5 років. Проект передбачає випуск нової продукції обсягом 5 тис. кг за ціною 10 грн. Витрати на оплату праці на одиницю продукції складають 4 грн., а на матеріали 4 грн.; вартість капіталу 10%. Зробити аналіз чутливості проекту.

Задача 5.

Нехай початкові інвестиції у проект А, розрахований на трирічний період, становлять 200 гр. од. Вважаючи грошові надходження незалежними, консалтингова фірма оцінює такий їх розподіл за окремими періодами:

Варіант	Період 1		Період 2		Період 3	
	Грошові надходження	Ймовірність	Грошові надходження	Ймовірність	Грошові надходження	Ймовірність
1	100	0,1	40	0,1	30	0,1
2	120	0,2	80	0,25	60	0,3
3	150	0,4	120	0,30	100	0,3

Розрахуйте ризик грошових надходжень кожного періоду, чисту приведену вартість та загальний ризик інвестиційного проекту. Дайте рекомендації щодо прийняття інвестиційного рішення.

Задача 6.

Визначити коефіцієнт варіації по трьом інвестиційним проектам при різних значеннях середньоквадратичного (стандартного) відхилення і середнього очікуваного значення доходу по ним. Вихідні дані:

варіанти	Середньоквадратичне відхилення	Середній очікуваний дохід по проекту
----------	--------------------------------	--------------------------------------

1	180	480
2	250	450
3	325	650

Задача 7.

Підприємець бажає розмістити свій капітал в акції і спрогнозував норми прибутку акцій двох компаній з відповідними ймовірностями:

Норми прибутку		Ймовірність
Акція 1	Акція 2	
12	8	0,1
15	9	0,2
10	11	0,3
11	12	0,1
9	10	0,3

Методичні рекомендації до задач

Послідовність розрахунку повинна враховувати наступні моменти:

1. Визначення середньої прибутковості проекту (чи норми рентабельності).
2. Визначити середньоквадратичне відхилення прибутку в якості міри ризику і зробити висновок.
3. Здійснити вибір з урахуванням величини ризику.

Завдання 4.

Вибір рішень за допомогою дерева рішень

Задача 1.

Випуск нового товару. Велика хімічна компанія успішно завершила дослідження з удосконалення фарби. Керівництво компанії повинно вирішити, виробляти цю фарбу самим (якщо так, то якої потужності будувати завод) чи продати патент та технологію незалежній фірмі. Основні джерела невизначеності:

- ринок збуту, який компанія може забезпечити за рахунок продажу нової фарби за даною ціною;
- витрати на рекламу, якщо компанія сама буде виробляти і реалізовувати фарбу;
- час, який знадобиться конкурентам, щоб випустити на ринок подібний товар (чи встигне компанія за цей строк окупити витрати, понесені для того, щоб стати лідером в даній сфері виробництва).

Методичні рекомендації

Дане завдання потрібно вирішувати за допомогою дерева рішень.

Задача 2.

Керівництво фірми вирішує, створювати для випуску продукції велике виробництво, мале підприємство чи продати патент іншій фірмі. Розмір виграшу, який компанія може отримати, залежить від сприятливого чи несприятливого стану ринку:

Можливі варіанти дій

№ стратегії	Дії компанії	Виграш, дол. США при ймовірності 0,5	
		За сприятливого	За несприятливого
1	Будівництво великого підприємства	200000	-180000
2	Будівництво малого підприємства	100000	-20000
3	Продаж патенту	10000	10000

Методичні рекомендації

1. На основі таблиці побудувати дерево рішень.
2. Розрахувати для кожної вершини дерева очікувані оцінки.
3. Визначити найбільш вигідне рішення щодо будівництва підприємства.

Завдання 5.

Аналіз беззбитковості та ймовірності банкрутства

Задача 1.

Задані наступні показники витрат виробництва холодильників:

- ціна одного холодильника – 2500 грн.
- змінні витрати на одиницю продукції – 1500 грн.
- амортизація – 100 тис. грн.
- постійні витрати – 350 тис. грн.

За даних умов потрібно знайти точку беззбитковості та очікуваний прибуток при продажу 700 одиниць.

Підприємство планує збільшити витрати на рекламу на 100 тис. грн., а обсяг продажу на 400 тис. грн. Чи варто це робити?

Задача 2.

Розрахуйте критичну точку обсягу виробництва продукції, за якого забезпечується беззбиткова робота підприємства

Загальна сума постійних витрат підприємства, тис. грн.	Ціна виробу, грн..	Собівартість одиниці продукції, грн..	Змінна частина собівартості продукції, грн..	Точка беззбитковості роботи підприємства, одиниць	Кількість виробленої продукції
324	30	24	18		

Задача 3.

Розрахувати критичні обсяги діяльності ресторану, визначити запас його фінансової міцності на основі таких даних:

1. Товарооборот підприємства – 1020,0 тис. грн.
2. Витрати загальні у відсотках до товарообороту – 17,8%
3. Витрати постійні – 81,2 тис. грн..
4. Рівень доходу у підприємства без ПДВ (нетто) – 23,5%.
5. Капітал, що авансовано у підприємство – 230,0 тис. грн.
6. Ставка податку на прибуток – 25,0%.

Задача 4.

У першому кварталі змінні витрати на 1 сувенір склали 95 грн., ціна одиниці продукції - 125 грн., загальні постійні витрати 1000 тис. грн.. у другому кварталі ціни на матеріали зросли на 10%, що привело до зростання змінних витрат також на 10%. Визначте, як зміна цін на матеріали вплине на критичний випуск продукції.

Задача 5.

Використовуючи індекс Альтмана, обчислити ймовірність та ризик настання банкрутства підприємства за даними, наведеними в таблиці.

показник	Сума, тис.грн.
Виручка від реалізації продукції	58988,6
Податок на додану вартість	7382,0
Валові витрати на виробництво і реалізацію продукції	35395,4
Прибутковий податок	4863,4
Вартість власного оборотного капіталу	8012,5
Загальна вартість активів	38547,0
Обсяг позичкових коштів	5000,0
Обсяг власного капіталу	14483,2

Завдання 6.

Прийняття рішень в умовах невизначеності та ризику

Задача 1.

Необхідно вирішити проблему закупівлі вугілля для обігріву міні-готелю. Наявні наступні дані про кількість і ціни на вугілля. Ймовірності зим: м'якої – 0,35, звичайної – 0,5, холодної – 0,15.

Зима	Кількість вугілля	Середня ціна за 1 т, грн.
М'яка	4	7
Звичайна	5	8
Холодна	6	9

Методичні рекомендації

1. Побудувати платіжну матрицю.
2. Виконати розрахунок очікуваної середньої плати за вугілля і проаналізувати отримані результати.
3. Дослідити процес прийняття рішення та розрахувати середньоквадратичні відхилення плати за вугілля.
4. Визначити очікувану середню плату за вугілля при мінімальному ризику.
5. Визначити варіабельність (середній ризик на 1 грн. витрачених коштів) для звичайної зими.
6. Зробити висновки і надати відповідні рекомендації щодо придбання вугілля на звичайну зиму.

Завдання 7.

Розрахунок очікуваного прибутку з використанням ймовірностей торгової кон'юнктури

Задача 1.

Фірма „ІТ” – невеликий виробник сокових концентратів, що використовується для виготовлення соків і має невеликий строк придатності. Компанія продає протягом тижня 11, 12 і 13 ящиків. Від продажу кожного ящика фірма отримує 35 грн. прибутку. Якщо ящик не буде продано до кінця тижня, він має бути знищений. Виробництво 1 ящика концентрату обходиться в 90 грн. імовірності продати 11, 12 і 13 ящиків за тиждень дорівнюють відповідно 0,45, 0,35 та 0,2. Як потрібно діяти?

Методичні рекомендації

1. Побудувати матрицю гри з природою (фірма – гравець з природою, а природа – торгова кон'юнктура).
2. Розрахувати середній очікуваний прибуток виробника з використанням ймовірності стану природи.
3. Зробити висновки на основі здійснених розрахунків.

Задача 2.

Фірма „Сири України” – невеликий виробник продуктів із сиру на експорт. Компанія продає протягом місяця 6, 7 і 8 ящиків. Витрати на виробництво 1 ящика складають 4 дол. США. Імовірності продати 6, 7 і 8 ящиків за місяць дорівнюють відповідно 0,4, 0,3 та 0,7. Скільки ящиків потрібно виробляти протягом місяця, якщо враховувати термін придатності – 1 місяць. Як потрібно діяти?

Методичні рекомендації

1. Побудувати матрицю гри.
2. Розрахувати середній очікуваний прибуток виробника.
3. Побудувати платіжну матрицю гри з природою.
4. Прийняти рішення, виходячи з критерію максимізації середнього очікуваного прибутку або мінімізації очікуваних витрат.
5. Розрахувати дисперсію, середньоквадратичне відхилення для кожного варіанту виробництва.
6. Зробити висновки на основі здійснених розрахунків.

ТЕМИ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

З дисципліни

„УПРАВЛІННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ”

Метод кейсів (ситуаційних завдань) – це інструмент підвищення якості освоєння матеріалу шляхом обміну ідеями в групі студентів.

Семінари, засновані на методі кейсів, допомагають засвоїти правила ведення дискусії, під час ведення якої виявляються шляхи вирішення проблеми.

Ситуаційні завдання базуються на умовній фактичній інформації, і, як правило, з умовними підприємствами.

З метою економії часу при проведенні семінару історична довідка стосовно ситуації надається в стислому вигляді.

Розробляючи власні позиції, студенти деколи не узгоджують з попереднім аналізом способи подолання проблеми або реалізації можливостей, які вони пропонують. Окрім того, у деяких випадках такі пропозиції базуються на загальних міркуваннях без урахування теоретичного маркетингового матеріалу, застосування формальних методів, проведення відповідних обчислень.

У процесі захисту кейсу викладач не повинен виявляти особисту позицію та особисті мотивації як аргумент.

ТЕМИ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ:

1. Психологічні фактори та соціальні фактори комерційного ризику підприємств України.
2. Поведінка суб'єктів ризику в умовах України.
3. Формування інвестиційного портфеля з урахуванням ризику.
4. Психологія ризику та колективний ризик.
5. Управлінський механізм захисту від ризиків в комерційній діяльності.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Метою самостійної роботи студентів з дисципліни „Управління комерційними ризиками” є вивчення тем, які не входять до основного лекційного курсу, але потребують особливого поглибленого вивчення. Тому підготовка до кожної з них вимагає ретельного опрацювання відповідних розділів підручників, періодичних видань та інших джерел інформації.

Методичне забезпечення самостійної роботи студентів містить перелік тем для самостійного вивчення студентами, завдання до самостійного вирішення, методичні рекомендації щодо аналітичного огляду наукових публікацій та написання рефератів, а також запропоновані теми рефератів.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ

1. Історія наукових досліджень у галузі комерційного ризику.
2. Розвиток венчурного підприємництва як самостійної галузі підприємницької діяльності.
3. Психологічні фактори комерційного ризику.
4. Соціальні фактори комерційного ризику.
5. Економічні фактори комерційного ризику.
6. Поведінка суб'єктів ризику.
7. Ставлення до ризику та ефективність ризику.
8. Крива щільності розподілу. Ймовірності настання ймовірних втрат.
9. Визначення корисності ризику
10. Концепція корисності. Різні схильності до ризику та корисність.
11. Поняття банкрутства та його види.
12. Поріг рентабельності та його вимірювання в комерційній діяльності підприємства.
13. Санація та реструктуризація, їх вплив на ефективність комерційної діяльності в системі управління ризиками.
14. Моделювання та оптимізація ризику
15. Сутність ризик-менеджменту та його особливості в комерційній діяльності підприємства
16. Ризик-менеджер в сучасних умовах розвитку комерційної діяльності.
17. Критерії прийняття рішень при заданому та невідомому розподілі ймовірностей.
18. Шоста інформаційна ситуація.
19. Системні властивості рішень.
20. Оцінка ризику проекту на основі лінії ринку капіталів.
21. Принципи формування інвестиційного портфеля з урахуванням ризику.
22. Психологія ризику та колективний ризик.
23. Диверсифікація як спосіб зниження комерційного ризику.
24. Теорія портфеля.
25. Метод уникнення ризиків або відмови від них.
26. Метод прийняття ризику на себе або утримування ризику.

27. Метод запобігання збиткам.
28. Метод зменшення розміру збитків.
29. Самострахування.
30. Методи передачі ризику.
31. Фінансування ризику.
32. Основні напрямки підвищення ефективності управління комерційним ризиком.
33. Хеджування в комерційній діяльності.
34. Застосування фінансового левериджу в комерційному підприємстві.

Управлінський механізм захисту від ризиків в комерційній діяльності.

СИТУАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИРІШЕННЯ

Задача 1. Торговельне підприємство повинне вирішити, скільки одиниць костюмів жіночих літніх замовити для одного сезону. При замовленні 100 одиниць витрати становитимуть 120 грн. за одиницю, але якщо замовити 80 пальто, то витрати фірми збільшаться на 50 грн. за одиницю. Ціна продажу визначена в розмірі 250 грн. за костюм. При цьому фірма не впевнена, яким буде попит. Всі непродані костюми можуть бути повернені, але лише за половину ціни. Без додаткової інформації можна передбачити, що з ймовірністю 0,4 збут становитиме 120 костюмів. Як вчинить фірма? Яка ціна інформації за точний прогноз відносно збуту?

Задача 2. Підприємство розглядає питання щодо випуску нового товару на ринок. Ймовірність того, що конкуренти вийдуть на ринок з аналогічним товаром, оцінюється в 0,7. Ймовірність успішного виходу на ринок у випадку відсутності конкурентів становить 0,4, а у випадку наявності конкурентів – 0,6. Крім того, за оцінками відділу маркетингу ймовірність того, що новий продукт підприємства переважає аналогічні продукти конкурентів становить 0,8. З попереднього досвіду відомо, що прогнози відділу маркетингу справджуються у 95% випадків. Визначити ймовірність того, що новий продукт підприємства дійсно переважає аналогічні продукти конкурентів.

Задача 3. Розглядаються 2 проекти А і В щодо інвестування. Відомі оцінки прогнозованих значень доходу від кожного з цих проектів та відповідні значення ймовірностей. Потрібно оцінити міру ризику кожного з цих проектів і обрати один з них для інвестування.

Оцінка можливих результатів	Прогнозований прибуток		Значення ймовірностей	
	А	В	А	В

Песимістичні	250	200	0,4	0,8
Оптимістичні	300	350	0,6	0,2

Задача 4. Випуск нового товару. Велика косметична фірма успішно завершила дослідження з удосконалення рослинного ферменту. Керівництво компанії повинно вирішити, виробляти продукцію з цим ферментом самим (якщо так, то якої потужності будувати завод) чи продати патент та технологію незалежній фірмі. Основні джерела невизначеності:

- ринок збуту, який компанія може забезпечити за рахунок продажу продукції за даною ціною;
- витрати на рекламу, якщо компанія сама буде виробляти і реалізовувати продукцію;
- час, який знадобиться конкурентам, щоб випустити на ринок подібний товар (чи встигне компанія за цей строк окупити витрати, понесені для того, щоб стати лідером в даній сфері виробництва).

Задача 5. Використовуючи індекс Альтмана, обчислити ймовірність настання банкрутства підприємства за даними, наведеними в таблиці. Розрахувати коефіцієнт ризику банкрутства

показник	Умовні позначення	Сума, тис.грн.
Чиста виручка від реалізації продукції	ЧВ	3377,0
Балансовий прибуток від реалізації продукції	БП	308,7
Чистий прибуток	ЧП	176,1
Вартість власного оборотного капіталу	ОбК	667,2
Загальна вартість активів	А	1943,4
Обсяг позичкових коштів	ПК	1500,0
Обсяг власного капіталу	ВК	8700,0

Задача 6. За даними про попит та пропозицію на товар провести графічний аналіз ринкової рівноваги та знайти рівноважну ціну. За яких умов ризик реалізації товару буде мінімальним, оптимальним та максимальним?

Ціна за од., грн.	10	9	8	7	6	5	4	3
Обсяг попиту, тис. кг	14	15	16	17	18	19	20	21
Обсяг пропозиції, тис. кг	18	17	16	15	14	13	12	11

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО АНАЛІТИЧНОГО ОГЛЯДУ НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ

Після вивчення лекційних матеріалів студенти самостійно знайомляться та аналізують навчальні посібники та підручники, періодичні наукові видання тощо за темою дисципліни.

Послідовність аналізу наукового видання:

- вихідні дані,
- відомості про автора (авторів),
- структура викладення матеріалу: тематичні розділи, підрозділи, довідкові матеріали, додатки, наявність ілюстративних матеріалів,
- виокремлення та вивчення матеріалу, що має пряме відношення до проблематики теми.

Послідовність аналізу періодичного видання:

- загальна характеристика матеріалу (анотація);
- характеристика предмета та об'єкта дослідження;
- детальний аналіз інформації стосовно матеріалу, що вивчається.

Послідовність аналізу матеріалів мережі Інтернет:

- введення даних в пошукові системи для виявлення найбільш релевантних матеріалів,
- перехід на сторінку, де вони подані,
- визначення авторів із зазначенням електронних адрес сторінок,
- перевірка споріднених посилань,
- детальний аналіз інформації стосовно матеріалу, що вивчається.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ

Метою написання реферату є поглиблене вивчення окремих тем дисципліни та виявлення особливостей управління комерційними ризиками в умовах ринкового середовища.

Для написання реферату студент повинен самостійно знайти необхідну науково-практичну інформацію, проаналізувати діяльність конкретної організації, діяльність якої прямо чи непрямо пов'язана зі здійсненням комерційної діяльності.

При ідентифікації ризиків або розробки пропозицій щодо управління комерційними ризиками фірми доцільно спиратися на реальні факти та цифри.

Письмова робота має бути наукового характеру, а тому виконується згідно із загальними вимогами до написання наукових робіт.

Структура роботи:

1. Зміст.
2. Вступ (1-2 с.)
3. Теоретична частина (постановка проблеми) (6-10 с.)
4. Аналітична частина (аналіз проблеми, зазначеної в темі роботи) (6-10 с.)
5. Рекомендації щодо вирішення зазначеної проблемної ситуації (6-10 с.)
6. Висновки
7. Список використаної літератури
8. Додатки (при необхідності).

У змісті подається план роботи із зазначенням сторінок.

У вступі визначається актуальність обраної теми, предмет та об'єкт дослідження.

Теоретичну частину виконують як реферат, узагальнюючи матеріали різних джерел. Тут потрібно детально та ґрунтовно розкрити сутність проблеми, основні поняття та теоретичні положення.

В аналітичній частині необхідно продемонструвати вміння аналізувати ситуацію, обирати показники для розрахунку та здійснювати порівняльний аналіз діяльності підприємства з аналогічними та ситуацією у галузі загалом.

Рекомендаційна частина має чітко сформульоване ставлення студента до ситуації. Обрану позицію слід підкріплювати фактами, цифрами, розрахунками та міркуваннями щодо аналізу комерційної діяльності та складання прогнозів.

Загальний обсяг роботи – 20-30 с. друкованого тексту форматом А4 Текст набрано в текстовому редакторі Word for Windows, шрифтом Times New Roman, розміром 14, міжрядковий інтервал – 1,5. Поля повинні бути такими: верхнє, нижнє, праве, ліве –

20 мм. Нумерація сторінок проставляється в правому верхньому куті. Редактор формул Microsoft Equation.

Формули повинні відокремлюватися одним рядком від іншого тексту, центруватися, мати нумерацію. Номери формул повинні бути вирівняні до правої границі стовпчика. Номери вказуються в круглих дужках.

Ілюстрації, діаграми, схеми та таблиці оформляються відповідно до ГОСТ 2.105-95. Кожна ілюстрація, діаграма, схема повинні бути підписані, таблиця мати назву.

Ілюстрації та таблиці нумеруються арабськими цифрами наскрізною нумерацією. Якщо в статті один рисунок чи одна таблиця, то вони не нумеруються. Таблиці та ілюстрації містяться під текстом, у якому вперше дано посилання на них, чи на наступній сторінці. Назву рисунка та пояснювальні дані розміщують під ілюстрацією та відцентровують. Кожен рисунок відокремлюється інтервалом в один рядок зверху та знизу від основного тексту.

Кожна таблиця відокремлюється інтервалом в один рядок зверху та знизу від основного тексту.

Тему роботи студент погоджує з викладачем за наведеним переліком.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Прийняття рішень у процесі невизначеності та ризику
2. Історія наукових досліджень у галузі комерційного ризику.
3. Розвиток венчурного підприємництва як самостійної галузі підприємницької діяльності.
4. Предмет, метод і завдання курсу „Управління комерційним ризиком”, зв’язок з іншими дисциплінами.
5. Поняття ризику та безпеки.
6. Властивості комерційного ризику.
7. Алгоритм оцінки й обґрунтування комерційного ризику.
8. Основні причини комерційного ризику.
9. Функції ризику.
10. Поняття стратегії управління ризиком та основні етапи її розробки.
11. Принципи розробки стратегії з урахуванням ризику.
12. Поняття та види інформаційного забезпечення процесу управління ризиком.
13. Ідентифікація ризику як перший етап його оцінки і обґрунтування.
14. Класифікація ризику
15. Поведінка суб’єктів ризику.
16. Ставлення до ризику та ефективність ризику.

17. Ризик в абсолютному та відносному виразі.
18. Ризик та нерівність Чебишева.
19. Допустимий критичний та катастрофічний ризик.
20. Крива щільності розподілу. Ймовірності настання ймовірних втрат.
21. Визначення корисності ризику
22. Статистичні методи оцінки ризику.
23. Експертні методи оцінювання рівня ризику.
24. Оцінка ризику ліквідності та неплатоспроможності.
25. Аналіз ризику та ймовірності банкрутства
26. Коефіцієнт чутливості β .
27. Оцінка ризику: рівень ризику і ризик часу.
28. Методи оцінки комерційного ризику.
29. Концепція корисності. Різні схильності до ризику та корисність.
30. Моделювання та оптимізація ризику
31. Функція ризику.
32. Критерії прийняття рішень при заданому та невідомому розподілі ймовірностей.
33. Шоста інформаційна ситуація.
34. Системні властивості рішень.
35. Надійність та ризикованість планів розвитку та функціонування економічних об'єктів.
36. Ризик інвестування.
37. Вплив інвестиційних проектів на ризик підприємства.
38. Оцінка ризику проекту на основі лінії ринку капіталів.
39. Принципи формування інвестиційного портфеля з урахуванням ризику.
40. Способи зниження комерційного ризику.
41. Принципи ризик-менеджменту та його особливості в комерційній діяльності.
42. Організація ризик-менеджменту в комерційному підприємстві.
43. Психологія ризику та колективний ризик.
44. Диверсифікація як спосіб зниження комерційного ризику.
45. Теорія портфеля.
46. Запаси і резерви як способи зниження комерційного ризику.
47. Страхування ризику.
48. Метод уникнення ризиків або відмови від них.
49. Метод прийняття ризику на себе або утримування ризику.
50. Метод запобігання збиткам.
51. Метод зменшення розміру збитків.

52. Самострахування.
53. Методи передачі ризику.
54. Фінансування ризику.
55. Основні напрямки підвищення ефективності управління комерційним ризиком.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Результативність самостійної роботи студентів визначається наявністю активних методів її контролю. Для перевірки знань студентів планується застосовувати такі форми контролю: поточний, рубіжний та підсумковий.

Поточний контроль – регулярний контроль засвоєння матеріалу на лекціях, семінарських та практичних заняттях. Застосовується він з метою перевірки рівня підготовки студентів до виконання конкретних навчальних завдань.

Рубіжний контроль здійснюється після завершення вивчення кожного з модулів на основі тестування.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів вивчення дисципліни. Здійснюється у формі опитування (заліку) за визначеними темами.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Прийняття рішень у процесі невизначеності та ризику
2. Історія наукових досліджень у галузі комерційного ризику.
3. Розвиток венчурного підприємництва як самостійної галузі підприємницької діяльності.
4. Предмет, метод і завдання курсу „Управління комерційним ризиком”, зв’язок з іншими дисциплінами.
5. Поняття ризику та небезпеки.
6. Властивості комерційного ризику.
7. Алгоритм оцінки й обґрунтування комерційного ризику.
8. Основні причини комерційного ризику.
9. Функції ризику.
10. Види втрат в комерційній діяльності підприємства.
11. Поняття стратегії управління ризиком та основні етапи її розробки.
12. Принципи розробки стратегії з урахуванням ризику.
13. Поняття та види інформаційного забезпечення процесу управління ризиком.
14. Ідентифікація ризику як перший етап його оцінки і обґрунтування.
15. Класифікація ризику

16. Психологічні фактори комерційного ризику.
17. Фактори впливу на комерційну діяльність підприємства.
18. Соціальні фактори комерційного ризику.
19. Економічні фактори комерційного ризику.
20. Поведінка суб'єктів ризику.
21. Ставлення до ризику та ефективність ризику.
22. Ризик в абсолютному та відносному виразі.
23. Ризик та нерівність Чебишева.
24. Допустимий критичний та катастрофічний ризик.
25. Крива щільності розподілу. Ймовірності настання ймовірних втрат.
26. Визначення корисності ризику
27. Статистичні методи оцінки ризику.
28. Експертні методи оцінювання рівня ризику.
29. Оцінка ризику ліквідності та неплатоспроможності.
30. Аналіз ризику та ймовірності банкрутства
31. Коефіцієнт чутливості β .
32. Оцінка ризику: рівень ризику і ризик часу.
33. Методи оцінки комерційного ризику.
34. Концепція корисності. Різні схильності до ризику та корисність.
35. Моделювання та оптимізація ризику
36. Функція ризику.
37. Критерії прийняття рішень при заданому та невідомому розподілі ймовірностей.
38. Шоста інформаційна ситуація.
39. Системні властивості рішень.
40. Надійність та ризикованість планів розвитку та функціонування економічних об'єктів.
41. Ризик інвестування.
42. Вплив інвестиційних проектів на ризик підприємства.
43. Оцінка ризику проекту на основі лінії ринку капіталів.
44. Принципи формування інвестиційного портфеля з урахуванням ризику.
45. Способи зниження комерційного ризику.
46. Принципи ризик-менеджменту та його особливості в комерційній діяльності.
47. Організація ризик-менеджменту в комерційному підприємстві.
48. Психологія ризику та колективний ризик.
49. Диверсифікація як спосіб зниження комерційного ризику.
50. Теорія портфеля.
51. Запаси і резерви як способи зниження комерційного ризику.

52. Страхування ризику.
53. Метод уникнення ризиків або відмови від них.
54. Метод прийняття ризику на себе або утримування ризику.
55. Метод запобігання збиткам.
56. Метод зменшення розміру збитків.
57. Самострахування.
58. Методи передачі ризику.
59. Фінансування ризику.
60. Основні напрямки підвищення ефективності управління комерційним ризиком.

ТЕСТИ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Вкажіть три взаємопов'язані значення ризику:

- а) міра очікуваного неблагополуччя через невдачу в комерційній діяльності;
- б) міра очікуваного благополуччя через вдачу в комерційній діяльності;
- в) діяльність, що обіцяє суб'єкту виграш;
- г) діяльність, що загрожує суб'єкту втратами.

2. Ризик розглядається як:

- а) історична категорія;
- б) соціально-економічна категорія;
- в) функція ризик-менеджменту;
- г) немає вірної відповіді.

3. До комерційних процесів не відноситься:

- а) налагодження партнерських зв'язків;
- б) організація ринкових досліджень;
- в) оплата праці персоналу.

4. Діяльність, завдяки якій досягається взаємоузгодження і реалізація економічних інтересів усіх суб'єктів господарювання називається:

- а) господарська;
- б) виробнича;
- в) комерційна.

5. В реалізації комерційної діяльності приймають участь:

- а) дилери;
- б) споживачі;
- в) всі відповіді вірні.

6. Комерційний ризик класифікують за такими стадіями виникнення:

- а) перевезення товару;
- б) реалізації товару;
- в) оплата праці персоналу.

7. Що досягається в процесі комерційної діяльності:

- а) цілі щодо реалізації виробленої продукції та наданих послуг між підприємством і споживачами;
- б) взаємоузгодження і реалізація економічних інтересів усіх суб'єктів господарювання;
- в) формування грошово-кредитних відносин між усіма суб'єктами господарювання .

8. Сукупність небезпечних ситуацій, які можуть виникати в процесі господарської діяльності – це:

- а) загроза;

- б) недбалість персоналу;
- в) ризик.

9. До якої зони ризику можна віднести фінансові втрати в обсязі очікуваного прибутку:

- а) зона критичного ризику;
- б) зона катастрофічного ризику;
- в) зона допустимого ризику;
- г) зона недопустимого ризику.

10. До якої зони ризику можна віднести фінансові втрати в обсязі очікуваного доходу:

- а) зона критичного ризику;
- б) зона катастрофічного ризику;
- в) зона допустимого ризику;
- г) зона недопустимого ризику.

11. До якої зони ризику можна віднести фінансові втрати в обсязі власного капіталу:

- а) зона критичного ризику;
- б) зона катастрофічного ризику;
- в) зона допустимого ризику;
- г) зона недопустимого ризику.

12. До якої зони ризику можна віднести фінансові втрати в обсязі, що перевищує власний капітал:

- а) зона критичного ризику;
- б) зона катастрофічного ризику;
- в) зона допустимого ризику;
- г) зона недопустимого ризику.

13. На які види поділяють ризик залежно від учасників комерційного процесу:

- а) індивідуальні і колективні;
- б) індивідуальні і портфельні;
- в) портфельні і державні;
- г) всі відповіді вірні.

14. На які види поділяють ризик залежно від учасників комерційного процесу:

- а) індивідуальні і колективні;
- б) індивідуальні і портфельні;
- в) портфельні і державні;
- г) всі відповіді вірні.

15. За ступенем достатності інформації для оцінки ризику поділяються на:

- а) передбачуваний і непередбачуваний;
- б) повні і неповні;
- в) об'єктивні і суб'єктивні;
- г) таємні та публічні.

16. Фактори впливу виникнення ризику:

- а) профіль підприємства;
- б) географічне положення;
- в) кількість персоналу.

17. На стадії закупівлі та доставки товарів:

- а) ризик невиконання зобов'язань;
- б) ціновий ризик;
- в) інкасаційний ризик.
- г) ризик зміни цін на послуги сторонніх підприємств.

18. На стадії реалізації товарів:

- а) ризик невиконання зобов'язань;
- б) ціновий ризик;
- в) інкасаційний ризик.
- г) ризик зміни цін на послуги сторонніх підприємств.

19. На стадії отримання виручки за реалізовані товари:

- а) ризик невиконання зобов'язань;
- б) ціновий ризик;
- в) інкасаційний ризик.
- г) ризик зміни цін на послуги сторонніх підприємств.

20. Ризики, притаманні господарській діяльності в цілому:

- а) ризик невиконання зобов'язань;
- б) ціновий ризик;
- в) інкасаційний ризик.
- г) ризик зміни цін на послуги сторонніх підприємств.

21. Суб'єкти управління ризиками:

- а) директор підприємства;
- б) фінансовий менеджер;
- в) ризик-менеджер.
- г) всі відповіді вірні.

22. Ризики непогашення дебіторської заборгованості постачальників характеризується:

- а) втратою коштів по авансовим платежам;
- б) імовірністю несплати покупцем за надані послуги, реалізовані товари;
- в) правильної відповіді немає.

23. . До комерційних процесів відносять:

- а) ведення фінансової звітності;
- б) купівля-продаж товарів;
- в) нарахування заробітної плати працівникам.

24. . Комерційні ризики класифікують за:

- а) стадіями виникнення;
- б) формою власності підприємства;
- в) типами кон'юнктурних коливань.

25. . Однією з притаманних ризику рис є:

- а) ризик присутній при прийнятті будь якого рішення, результати якого визначаються в майбутньому;
- б) повністю позбавитися ризику не можливо, оскільки майбутнє можна лише спрогнозувати;
- в) навіть не прийняття рішення вже містить в собі ризик втраченої можливості;
- г) всі відповіді вірні

26. . Необхідність вибору одного з можливих варіантів рішень у зв'язку з чим підприємець аналізує можливі альтернативи, обираючи найбільш рентабельні і найменш ризикові – це функція ризику:

- а) регуляторна;
- б) аналітична;
- в) захисна.

27. . На якій стадії управлінських дій існує ризик плану дій:

- а) на стадії вибору рішення;
- б) на стадії реалізації.

28. Цілеспрямована та керована діяльність щодо оптимізації співвідношення між прибутковістю та ризиком для максимізації прибутку та вартості підприємства в теперішній час та на перспективу - це:

- а) ризик;
- б) стратегія управління ризиком;
- в) планування ризику.

29. Здійсніть розробку стратегії управління ризиком в правильній послідовності:

- а) Проводиться ідентифікація ризику, які притаманні діяльності підприємства, зокрема його комерційній діяльності ____;

- б) Проводиться експертиза доцільності ризику, під час чого потрібно порівняти між собою ___;
- в) Проводиться збір інформації про виявлені види ризику та характер їх прояву на певному підприємстві чи аналогічному підприємстві ___;
- г) Проведення оцінки можливих фінансових втрат в абсолютному вимірі (грошовому або натуральному) або відносно певного показника (доходу, прибутку, активів чи капіталу, витрат) ___;
- д) Оцінка рівня окремих видів ризику та ризикованості діяльності підприємства (чи господарської угоди) в цілому за допомогою різних методів оцінки ризику ___;
- е) Розробка заходів з контролю та фінансування ризику ___.
- є) Практична реалізація запланованих заходів з управління ризиком ___.

30. Методика аналізу комерційних ризиків включає такі основні етапи:

- а) виявлення об'єктивних та суб'єктивних факторів та передумов виникнення конкретного виду ризиків;
- б) групування методів пристосування до об'єктивних факторів впливу на суб'єктивні фактори;
- в) обґрунтування виправданості виявленого ризику;
- г) оцінка фінансової стійкості підприємства;
- д) кількісна оцінка ризику;
- е) розрахунок економічної доцільності розробленого проекту з урахуванням ризику;
- є) кількісне визначення припустимого рівня ризику;
- ж) розробка конкретних заходів з управління ризиками.

31. Основне завдання суб'єкта щодо управління ризиками полягає у:

- а) відмові від ризику взагалі;
- б) виборі рішень, пов'язаних з ризиком;
- в) прийнятті рішень з урахуванням ризику.

32. Корисність ризику - це:

- а) ставлення особи, яка ризикує, до можливого виграшу (програшу) прямо пропорційно його величині;
- б) ставлення особи, яка ризикує, до можливого виграшу (програшу) обернено пропорційно його величині.

33. Вкажіть найбільш характерні види функції корисності:

- а) обережне ставлення;
- б) сміливе ставлення;
- в) ставлення „сильного”;

- г) ставлення „середнього”;
- д) ставлення „слабкого”;
- е) „гнучке” ставлення;
- є) „призове” ставлення”;
- ж) цільове ставлення.

34. Від чого залежить вибір тієї чи іншої функції корисності суб'єктом, що йде на ризик:

- а) обмеження коштів;
- б) наявності великих коштів;
- в) поставленої мети;
- г) лінії поведінки.

35. Випадкова подія в математичній статистиці визначається як подія, яка:

- а) може відбутися або не відбутися;
- б) має відбутися;
- в) може не відбутися.

36. Якщо імовірність випадкової події визначається після випробування (досвіду), який призвів до певного результату, то чисельне значення цієї ймовірності називають:

- а) апостеріорна ймовірність;
- б) апріорна ймовірність;
- в) ймовірність, що залежить від суб'єктивних даних людини чи колективу.

37. Якщо імовірність випадкової події визначається до випробування (досвіду), який призвів до певного результату, то чисельне значення цієї ймовірності називають:

- а) апостеріорна ймовірність;
- б) апріорна ймовірність;
- в) ймовірність, що залежить від суб'єктивних даних людини чи колективу.

38. Сума ймовірностей двох протилежних подій дорівнює:

- а) 0;
- б) 2;
- в) 1.

39. Якщо число випадків, що сприяють події А, дорівнює 0, то ймовірність події А дорівнює 0 і ця подія називається:

- а) достовірною;
- б) неможливою;
- в) випадковою.

40. Якщо число випадків, що сприяють події А, дорівнює загальному числу випадків, то ймовірність події А дорівнює 1 і ця подія називається:

- а) достовірною;
- б) неможливою;
- в) випадковою.

41. Математичне очікування випадкової дискретної величини дорівнює:

- а) сумі добутків кожного можливого значення цієї величини на його ймовірність;
- б) сумі кожного можливого значення цієї величини на його ймовірність.

42. Психологічна теорія рішень містить систему загальних тверджень:

- а) припущення про діяльність людини;
- б) логічні судження про діяльність при прийнятті рішень;
- в) логічні судження при прийнятті рішень.

43. За характером задачі, які вирішуються групою, можуть бути:

- а) детерміновані;
- б) індетерміновані;
- в) імовірнісні, статистичні і динамічні;
- г) з умовами визначеності вихідних даних.

44. До стратегій вироблення групового рішення належать:

- а) стратегія простої більшості;
- б) стратегія сумування рангів;
- в) стратегія мінімізації відхилень;
- г) стратегія оптимального передбачення.

45. Головне місце в оцінці комерційного ризику полягає в:

- а) побудові кривої ймовірності можливих збитків;
- б) визначенні зон і показників ризику;
- в) визначенні збитків.

46. Прикладні способи побудови кривої ризику такі:

- а) статистичний;
- б) експертний;
- в) розрахунковий;
- г) розрахунково-аналітичний.

47. Статистичний спосіб побудови кривої ризику полягає у:

- а) вивченні статистики збитків, які мають місце в аналогічних фірмах;
- б) встановленні частоти появи певних рівнів збитків;
- г) всі відповіді вірні.

48. Оцінка ризику експертним способом полягає в отриманні:

- а) оцінок експертів стосовно комерційного ризику на основі обробки думок спеціалістів;
- б) оцінок експертів стосовно комерційного ризику на основі обробки думок досвідчених підприємців.

49. Розрахунково-аналітичний спосіб побудови кривої ризику передбачає:

- а) побудову кривої розподілу ймовірностей збитків й оцінку показників комерційного ризику на основі теоретичних уявлень;
- б) побудову кривої розподілу ймовірностей збитків.

50. Збитки в комерційній діяльності поділяють на:

- а) матеріальні;
- б) фінансові;
- в) трудові;
- г) втрати часу;
- д) спеціальні види.

51. Концептуальний підхід до управління комерційним ризиком полягає в такому:

- а) аналіз можливих наслідків в ризиковій ситуації;
- б) розробка заходів, які не допускають, запобігають або зменшують розмір збитку від впливу неврахованих фактів і обставин;
- в) максимальне використання шансів на отримання високого доходу.

52. Управління ризиком - це:

- а) процес виявлення рівня невизначеності;
- б) прийняття і реалізація управлінських рішень;
- в) негативний вплив на процес і результати відтворення випадкових факторів;
- г) забезпечення високого рівня доходу.

53. В основі ризик-менеджменту лежить:

- а) цілеспрямований пошук і організація роботи зі зниження ступеню ризику;
- б) уміння отримання та збільшення доходу в невизначеній господарській ситуації;
- в) наявність стратегії і тактики управління.

54. Об'єктом управління в ризик-менеджменті є:

- а) цілеспрямований пошук і робота зі зниження ступеню ризику;
- б) ризик;
- в) економічні відносини між господарюючими суб'єктами в процесі реалізації ризику.

55. Ризик-менеджмент як система управління складається з таких підсистем:

- а) управляюча;
- б) об'єкт – суб'єкт управління.

56. Вкажіть визначені функції об'єкта управління ризиком:

- а) контроль появи ризику;
- б) вирішення ризику;
- в) роботи зі зниження величини ризику;
- г) процес страхування ризиків;
- д) економічні відносини та зв'язки між суб'єктами господарювання.

57. До функцій суб'єкта управління ризиком належать:

- а) прогнозування;
- б) організація;
- в) координація;
- г) стимулювання;
- д) контроль.

58. До методів зниження комерційного ризику належать:

- а) усунення, запобігання ризику;
- б) відхід від ризиків;
- в) управління ризиком за рахунок зменшення несприятливого впливу факторів на результати діяльності;
- г) передача, переведення ризику;
- д) всі відповіді вірні.

59. Мінливість результату - це:

- а) ступінь відхилення очікуваного результату від середньої величини;
- б) ступінь мінливості значення залежно від величини результату.

60. На практиці мінливість результату - це:

- а) середнє квадратичне відхилення;
- б) дисперсія;
- в) імовірність.

61. Міра абсолютної мінливості:

- а) середнє квадратичне відхилення;
- б) дисперсія;
- в) коефіцієнт варіації.

62. Який показник, що використовується для вимірювання ризиків, може змінюватися від 0 до 100%:

- а) середнє квадратичне відхилення;
- б) дисперсія;
- в) імовірність.

63. Вкажіть відповідність рівня мінливості та його характеристики:

а) до 10%	1) висока мінливість;
б) 10-25%	2) слабка мінливість;
в) понад 25%	3) помірна мінливість.

64. Для вимірювання ризику портфельних інвестицій використовують такі дані:

- а) максимально можлива сума збитку;
- б) фінансові ресурси інвесторів;
- в) обсяг власних фінансових ресурсів підприємства.

65. До способів зниження ступеня комерційного ризику належать:

- а) диверсифікація;
- б) лімітування;
- в) страхування.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

ОРІЄНТОВНИЙ ПОРЯДОК ОБГОВОРЕННЯ ТА ЗАХИСТУ КЕЙСУ

Для роботи над кейсом студенти розподіляються на групи – бригади або консалтингові групи (рекомендована кількість студентів – 4-5 осіб).

У кожній групі обирається керівник, який має продемонструвати свої організаторські здібності, оскільки на нього покладаються організація роботи групи, керування процесом обговорення, а також презентація групи та отриманих результатів під час захисту роботи. Керівник групи має сам оцінити внесок кожного члена групи вв отриманий результат.

Звіт про результати аналізу кейсів готують письмово. Захист кейсу проходить публічно. У цьому беруть участь всі члени бригади, доповідаючи про свою окрему частину роботи. Така форма захисту дає можливість студентам набути навиків публічних виступів та ведення дискусії.

Після доповіді бригади проходить обговорення. У ньому беруть участь всі присутні, виступаючи при цьому опонентами. Вони повинні ставити питання, висловлювати зауваження та вказувати на невдалі моменти в аналізі ситуації.

За виступами бригад у студентській групі складається рейтинг, викладач робить свої зауваження та дає рекомендації.

Кейс: Фірма „Новий смак”

Фірма „Новий смак” виробляє соки, упаковані в пакети типу „Тетра-пак”. Фасовка продукції – 1 л з фірмовою символікою. Асортимент продукції представлено 5 видами соків: яблучний, виноградний, томатний, мультифруктовий, гранатовий. Технологія цього

виробництва передбачає використання особливих рецептур, розроблених провідними спеціалістами харчової промисловості України. Весь технологічний ланцюг забезпечується устаткуванням вітчизняного виробництва.

Ми розглядаємо стан справ у компанії після першого року її функціонування.

Сировинна база Київської області максимально сприяє розвитку цього виробництва: доступність і відносно низька вартість основних компонентів з урахуванням всієї специфіки організації виробництва.

Персонал підприємства – це кваліфіковані фахівці. Кількість працівників – 35 осіб.

До основних покупців нашої продукції належить широкий спектр представників різних вікових категорій, професій і соціального стану.

Споживачів соку можна умовно розділити за 2 класифікаційними ознаками: рівнем доходу і смаковими перевагами.

Кінцевими споживачами цієї продукції є представники середнього прошарку населення м. Києва й області з орієнтовним рівнем доходу 2000 грн. на людину. Активно споживають соки діти та ті, хто дотримується дієтичного харчування.

Пряму конкуренцію сокам „Новий смак” складають такі продукти: „Сандора” (Україна, 9 грн. за 1 л), „Садочок” (Україна, 8 грн. за 1 л), „ОКЗДХ” (Україна, 8 грн. за 1 л).

Продукцію випускають за оптовими цінами для подальшої реалізації в мережі роздрібною торгівлі. Оптова ціна – 6 грн. за упаковку. Збут організовано такими каналами:

- супермаркети і магазини продуктів харчування;
- кіоски;
- ресторани, кафе, бари, їдальні і пункти швидкого харчування;
- дитячі освітні заклади.

Місткість споживчого ринку становить за приблизними підрахунками з добре налагодженою системою маркетингу – 10 млн. одиниць продукції на місяць (Київська область).

Виріб являє собою готовий продукт із сокових концентратів. *Торгова марка* цього виду соків – „Улюблений”.

Товарний вигляд продукції має такий вигляд:

- фасовка – 1 л;
- упаковка – спеціальні паперові металізовані пакети (280×195 мм), на які нанесено якісну і барвисту фірмову символіку та всю потрібну за технічними інструкціями організації виробництва і збуту інформації. Товщина пакету – 50 мкм.

Таблиця 1. Аналіз позицій прямого конкурента (сік „Садочок”)

„Переваги”	„Недоліки”
------------	------------

Рекламна підтримка	Відносно висока дрібнооптова ціна – 7 грн. / л (на 1,3% вища за нашу)
Налагоджена виробнича технологічна лінія	Високі транспортні витрати
Досить вдало обрана фасовка і дизайн виробу	Високі внутрішньовиробничі витрати за рахунок високих витрат на сировину за обраною технологією

Виробничий процес організовано на базі власних площ

Таблиця 2. Площі

Вид приміщення	Обладнання	Площа, м. кв.
1	2	3
Офісні приміщення		
офіс	Меблі, офісна техніка	30
Побутові приміщення		
Передпокій, роздягальня	Кабінки, вішалки	7
Санвузол (2)	Рукомийники, сантехніка	3
Складські приміщення		
Стаціонарна камера для зберігання сировини	стелажі	90
Цех зберігання і первинної обробки сировини	Мийна ванна двосекційна, виробничий стіл, соковижималка	20
Виробничі приміщення		
Виробничий цех	Основне і допоміжне устаткування	50
Цех зберігання готової продукції	стелажі	150
Разом		300

Засобами протипожежної безпеки (вогнегасниками) обладнані тільки виробничі приміщення.

Фінансова звітність підприємства „НС”:

Баланс		
	на поч. звіт. року	на кін. звіт. року
1	2	3
I. Необоротні активи		
Нематеріальні активи:		
залишкова вартість	330	350
первісна вартість	350	380
знос	20	30
Незавершене будівництво	1230	2230
Основні засоби:		
залишкова вартість	530	2590
первісна вартість	1020	3200
знос	490	610
Довгострокові фінансові інвестиції:		
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	115	100
інші фінансові інвестиції	25	10
Довгострокова дебіторська заборгованість		
Відстрочені податкові активи	-	

Інші необоротні активи		
Разом за розділом I	2230	5280
II. Оборотні активи		
Запаси:		
виробничі запаси	450	500
тварини на вирощуванні та відгодівлі	-	-
незавершене виробництво	20	70
готова продукція	30	89
товари	1350	1450
Векселі одержані	160	180
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:		
чиста реалізаційна вартість	370	400
первісна вартість	430	460
резерв сумнівних боргів	60	60
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		
з бюджетом	10	-
за виданими авансами	37	15
з нарахованих доходів		
із внутрішніх розрахунків		
Інша поточна дебіторська заборгованість	25	5
Поточні фінансові інвестиції	55	20
Грошові кошти та їх еквіваленти:		
у національній валюті	80	218
в іноземній валюті	160	10
1	2	3
Інші оборотні активи	17	-
Разом за розділом II	2764	2957
III. Витрати майбутніх періодів	75	95
Баланс	5069	8332
БАЛАНС Форма № 1 Пасив	на поч. звіт. року	на кін. звіт. року
I. Власний капітал		
Статутний капітал	3502	3880
Пайовий капітал		
Додатковий вкладений капітал	300	300
Інший додатковий капітал		2884
Резервний капітал	60	80
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	100	52
Неоплачений капітал	(50)	(20)
Вилучений капітал	(20)	(10)
Разом за розділом I	3892	7166
II. Забезпечення наступних витрат і платежів		
Забезпечення виплат персоналу	12	8
Інші забезпечення	4	-
Цільове фінансування	15	-
Разом за розділом II	31	8

III. Довгострокові зобов'язання		
Довгострокові кредити банків	220	300
Довгострокові фінансові зобов'язання		
Відстрочені податкові зобов'язання		
Інші довгострокові зобов'язання	30	40
Разом за розділом III	250	340
IV. Поточні зобов'язання		
Короткострокові кредити банків	220	152
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	27	27
Векселі видані	70	50
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	344	285
Поточні зобов'язання за розрахунками:		
з одержаних авансів	58	90
з бюджетом	12	25
з позабюджетних платежів	5	7
зі страхування	8	2
з оплати праці	29	11
з учасниками	43	49
із внутрішніх розрахунків		
Інші поточні зобов'язання	20	
Разом за розділом IV	836	698
V. Доходи майбутніх періодів	60	120
Баланс	5069	8332

Вихідні дані (зі звіту про фінансові результати)

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ		
	на поч. звіт. року	на кін. звіт. року
Стаття	2	3
1		
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	950	700
Податок на додану вартість	158	117
Акцизний збір	66	50
Інші вирахування з доходу	25	21
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	701	512
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	500	465
Валовий:		
прибуток	201	47
збиток		
Інші операційні доходи	12	2
Адміністративні витрати	61	45
Витрати на збут	12	16
Інші операційні витрати	9	8
Фінансові результати від операційної діяльності:		
прибуток	131	-
збиток		20

Дохід від участі в капіталі	17	25
Інші фінансові доходи	9	9
Інші доходи	7	12
Фінансові витрати	12	14
Витрати від участі в капіталі	-	2
Інші витрати	6	13
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:		
прибуток	146	
збиток	-	3
Податок на прибуток від звичайної діяльності	44	
Фінансові результати від звичайної діяльності:		
прибуток	102	-
збиток		3
Надзвичайні:		
доходи	10	80
витрати	12	
Податки з надприбутку		25
Чистий:		
прибуток	100	52
збиток		

Тривалість виробничого циклу 118 хв.

Завдання:

1. Виявити та проаналізувати фактори маркетингового макро- та мікросередовища й фактори ризику компанії.
2. Скласти анкету для виявлення збитків компанії.
3. Скласти програму управління ризиками за нижченаведеним шаблоном.
4. Підготуватись до публічного захисту своєї програми.

ПРОГРАМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ (ШАБЛОН)

1. Резюме для вищого керівництва.
2. Опис бізнесу компанії „НС”
У цьому розділі програми стисло описують діяльність компанії (юридичний статус, розподіл статутного капіталу серед учасників, загальний статутний капітал).
Описують приміщення компанії. Зазначають канали розподілу, обсяг продажу.
Описують устаткування. Подають відомості про персонал.
3. Стратегічні і тактичні цілі компанії. Зазначають місію компанії, її стратегічні і тактичні цілі.
4. Виявлення факторів ризику:

Таблиця 1. - Фактори ризику

Рівні	фактори	Перелік факторів
1-й	Систематичні (фактори макросередовища, які фірма не може контролювати)	1. Політичні – 1.1..... 2. Економічні – 2.1 Темп інфляції перевищить 10% річних 3. Природні – 4. Культурні – 5. Демографічні – 6. Науково-технічні

2-й	Фактори мікросередовища (фірма не контролює, але може впливати)	Конкуренти Споживачі Постачальники
3-й	Фактори мікросередовища (підконтрольні) і внутрішнього середовища	Організаційна культура, виробництво, персонал, маркетинг

Далі детально аналізують яким саме чином фактори ризиків впливають на діяльність фірми.

5. Оцінка ризиків.

Оцінка ризиків полягає у визначенні можливих *наслідків* (у грошовому вираженні) та *ймовірностей подій*, що призвели до цього.

Наслідки оцінюють, виходячи з фінансового стану компанії.

Імовірність. Якщо ми беремо фірму, яка вже давно існує на ринку (понад 10 років) то ймовірність для аналізованих факторів ризику (подій) описують наступним чином: як *високу*, якщо вважають, що подія може відбутися 1 раз протягом року; *помірну* (1 раз протягом 10 років) і *низьку* (не відбудеться протягом 10 років).

Для компанії „НС” доцільно взяти термін не 10 років, а 3 з урахуванням мінливості факторів ризик-середовища та того, що компанія створена нещодавно

Таблиця 2. Наслідки події (приклад)

Ступінь серйозності	Бальна оцінка	Характеристика
1. Катастрофічний ризик (високий)	7-9	Збиток перевищить вартість активів
2. Помірний (критичний ризик)	4-6	Збиток зіставний з оборотним капіталом компанії
3. Слабкий (допустимий ризик)	1-3	Збиток зіставний з коштами на розрахунковому рахунку та товарно-матеріальними цінностями

Таблиця 3. Імовірність подій (приклад)

Ступінь серйозності	Бальна оцінка	Характеристика
1. Катастрофічний ризик (високий)	7-9	Можлива декілька разів протягом року
2. Помірний (критичний ризик)	4-6	Можлива 1 раз протягом 3 років
3. Слабкий (допустимий ризик)	1-3	Найімовірніше не відбудеться протягом 3 років

Таблиця 4. Можливі збитки фірми „НС” (приклад)

Опис збитків	Фактори ризику	Розмір збитку	
		Балансова вартість	Відновна вартість
1	2	3	4
1. Перший клас збитків – прямі збитки, пов’язані з нерухомим майном			
1.1. Орендовані приміщення	пожежа		
1.2. Устаткування			
1.3. Готова продукція	Крадіжки, пожежа		

1.4.			
2. Другий клас збитків – непрямі збитки, виражені втратою доходів і збільшенням операційних витрат			вартість
2.1. Втрата виторгу			
2.2. Збільшення витрат			
2.3.			
3. Третій клас збитків – збитки, пов'язані з відповідальністю			вартість
...	Низька якість		
...	Забруднення середовища		
...	Компенсації персоналу		
3. Четвертий клас збитків – збитки, пов'язані з ключовими фахівцями			вартість
...	Тривала хвороба головного інженера		

6. *Карта ризиків.*

Карту ризиків складають у 3 етапи:

- 1) пріоритизація факторів ризику за допомогою розрахунку підсумкової оцінки кожного фактора (таблиця 5);
- 2) відбір 20-25% факторів з найвищою оцінкою;
- 3) нанесення відібраних факторів на карту.

Фактор ризику	Бальна оцінка ймовірності	Бальна оцінка наслідків	Бальна оцінка впливу на фактор ризику або наслідки	Узагальнена оцінка (гр. 3+гр. 4+гр.5)	Коефіцієнт значущості групи факторів	Підсумкова оцінка (гр.5×гр.6)
1	2	3	4	5	6	7

Відбираємо 20-25% факторів ризику та заносимо їх у таблицю 5

Таблиця 6. Відібрані фактори ризику фірми „НС”

Фактор ризику	Підсумкова оцінка
1.	
2.	
3.	
...	

У карту ризиків (табл. 7) вписують фактори ризику з табл. 6

Таблиця 7. Карта ризиків „НС”

Збиток	Імовірність		
	низька	середня	висока
Низький			
Середній			
Високий			

7. *Методи впливу на ризики.*

Таблиця 8. Методи впливу на ризики (приклад)

Метод впливу	Ризик	Конкретизація напряму впливу	Кошти на реалізацію
1	2	3	4
Уникнення ризиків	...		
Прийняття ризиків на себе	...		
Страхування ризиків	...		
Запобігання збиткам	...		
	...		
Зменшення розміру збитків	...		
	...		
Фінансування ризику	...		

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Аберніхіна І. Г., Савчук Л. М. Система управління майновими ризиками підприємства як складова його економічної безпеки: монографія / Національна металургійна академія України. — Д. : Пороги, 2009. — 153с.
2. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. — К. : КНЕУ, 2004. — 480 с.
3. Донец, Л.И. Экономические риски и методы их измерения [Текст] / Л.И.Донец. — К.: Центр научной литературы, 2006.- 312 с.
4. Економічний ризик: ігрові моделі: Навч. посібник / В. В. Вітлінський, П. І. Верченко, А. В. Сігал, Я. С. Наконечний; За ред. д-ра екон. наук, проф. В. В. Вітлінського. — К.: КНЕУ, 2002. — 446 с.
5. Івченко І.Ю. Економічні ризики: навч. пос. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 304 с.
6. Матвійчук А. В. Економічні ризики в інвестиційній діяльності: Монографія. — Вінниця, 2002. — С. 36.
7. Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання. Навчальний посібник./ Н.І. Машина. — К.: ЦУЛ, 2003. - с. 188.
8. Пікус Р. В. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб./ [Пікус Р. В.]. - 2-ге вид., випр. - К.: Знання, 2011. - 598 с.
9. Ризики в господарській діяльності: законодавство, судова практика/ [Упор. Ковальський В. С., Захарова О. С., Примак І. С.]. - К.: Юрінком Інтер, 2011. - 368с.
10. Сорока П. М., Сорока Б. П. Аналіз, моделювання та управління ризиками: навч. посіб. - К.: Університет "Україна", 2011. - 270 с.
11. Шегда А. В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління : навч. посіб. / А. В. Шегда, М. В. Головатенко. — К. : Знання, 2008. — 271 с.

Додаткова

12. Андреева Т. Е. Ризик у ринковій економіці [Текст] : навч. посіб. / Т. Е. Андреева, Т. Е. Петровська. — Х. : Бурун Книга, 2005. — 128 с.
13. Барчан Г.Ю., Гудзь Ю.М. Управління ризиками комерційних банків в умовах трансформаційної економіки: монографія. - К. : Сталь, 2008. - 138с.
14. Дубров А.М., Лагоша Б.А., Хрусталева Е.Ю. Моделирование рискованных ситуаций в экономике и бизнесе. — М.: Финансы и статистика, 2005 — 389 с.
15. Кузин Б., Юрьев В. Методы и модели управления фирмой. — М.: Питер, 2001. — 432 с.
16. Маркетинг: теоретичні основи маркетингу: навч. посіб. / [В.Б. Захожай, Л.В. Романова, Н.А. Головач та ін.]; під кер. та наук. ред. В.Б. Захожая. — К. «ДП «Видавничий дім «Персонал», 2015. — 606с.
17. Мішин О.Ю. Поняття економічного ризику, його основні характеристики / О.Ю. Мішин // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Сер. “Экономические науки“. — К.: Техника, 2004. — Вып. 54. - С.189 — 193.
18. Пересада А.А., Коваленко Ю.М., Онікієнко С.В. Інвестиційний аналіз: [підручник]. — К.: КНЕУ, 2003 — 485 с.
19. Сулим М.В. Економічний ризик і методи його вимірювання: Навч. пос. — Л.: Вид-во ЛКА, 2003. — 195 с.
20. Томас Бартон, Уильям Шенкир, Пол Уокер. Комплексный подход к риск-менеджменту: стоит ли этим заниматься. Практика ведущих компаний. / Томас Бартон, Уильям Шенкир, Пол Уокер. — М.: Вильямс - 2003. — с. 208.
21. Юсипович О. І. Економічні ризики та їх вплив на товарооборот [Текст]: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами (економіка торгівлі та послуг)” / О. І. Юсипович. — Львів : Львівська комерційна академія, 2007. — 21 с.

Інформаційні ресурси

22. <http://www.autosystems.com.ua> – інформаційно-пошукова система по підприємствах, фірмах і організаціях, які працюють на ринку України (Маркетинг термінал-2000);
23. <http://barhan.poll/ava,ua/marek/> – розділ маркетинг і реклама: теоріяпрактичні поради;
24. <http://www.customs.gov.ua> (Державна митна служба України);
25. <http://www.dssu.gov.ua> (Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики);
26. <http://www.obriy-marketing.kiev.ua> – маркетинг для ефективного просування на ринку товарів і організацій (Обрій-маркетинг);
27. <http://www.mr.com.ua> – «Маркетинг і реклама» – український професіональний журнал;
28. <http://udc.com.ua/> – проект про бізнес-технології, головні теми: кооперація, системи управління якістю, маркетинг і Internet, дисконтна програма;
29. <http://www.i2.com.ua> – Бібліотека інтелектуальні системи прогнозування: фінанси, валюта, економіка, маркетинг, менеджмент, цінні папери, біржі;
30. 166AS/NZS Risk Management Standart4360:1999 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.riskmanagement.com.ua>.